

Rehabilitacija bolnikov s pridobljenimi okvarami perifernega živčevja

doc. dr. Primož Novak, dr. med.
primoz.novak@ir-rs.si

25. marec 2016

Uvod

Pridobljene okvare perifernega živčevja:

1. Sistemske bolezni
2. Virusne ali bakterijske okužbe ali avtoimunski odziva (sy GB)
3. Kronična izpostavljenost toksinom
4. Posledice zdravljenja (onkološka kirurgija, kemoterapija, obsevanje)
5. Poškodbe

Uvod

Klinična slika

- Odvisna od vzroka, vrste in obsega okvare
- Okvare telesnih funkcij s področja gibanja, občutljivosti, bolečine, avtonomnih funkcij
- Blage do zelo resne (življenje ogrožajoče) okvare

Možnosti rehabilitacije

Kdaj:

- Takoj (zgodnja rehabilitacija)
- Kasneje (odložena)

Kje?

Zgodnja rehabilitacija

- Začetek v EIT, nadaljevanje na oddelku
- V začetnem obdobju poudarek pogosto na pasivnih ukrepih za preprečevanje sekundarnih zapletov ob dolgotrajnem ležanju:

Celostna rehabilitacija URI-Soča

- Odločitev za rehabilitacijo ob koncu akutnega zdravljenja
- Lečeči specialist + konziliarni specialist
FRM
- Možnost triažnega pregleda na
URI-Soča

Celostna rehabilitacija na URI-Soča

Sprejem na podlagi vključitvenih meril¹

1. **Akutna in huda okvara perifernega živčevja** s prevladujočimi težavami pri gibanju in nesamostojnostjo (klinična slika parapareze – plegije ali tetrapareze - plegije) takoj po stabilizaciji zdravstvenega stanja in zaključenem zdravljenju osnovne bolezni;
2. Potreba po kontrolnem testiranju, spremljanju in **nadaljevanju rehabilitacije** nekaj mesecev do enega leta po akutni obravnavi – ponovni sprejem;
3. Hude omejitve dejavnosti in sodelovanja zaradi **kronične okvare** perifernega živčevja s težavami pri gibanju in nesamostojnostjo, ki zahteva opremljanje in vadbo uporabe zahtevnejših pripomočkov;
4. Motiviranost in sposobnost za aktivno sodelovanje v programih rehabilitacije.

Celostna rehabilitacija

- Najpogostejše sprejemne diagnoze:
  - Sy GB, po kritični bolezni, KME, polinevropatije, poškodbe brahialnega ali lumbosakralnega pleteža, sy kavde ekvine, onkološke bolezni ...
- 2013: 84 bolnikov, 104 epizode
  - Sy GB: 22/28
- 2015: 91 bolnikov, 97 epizod
  - Sy GB: 19/20, kritično bolni: 15/17

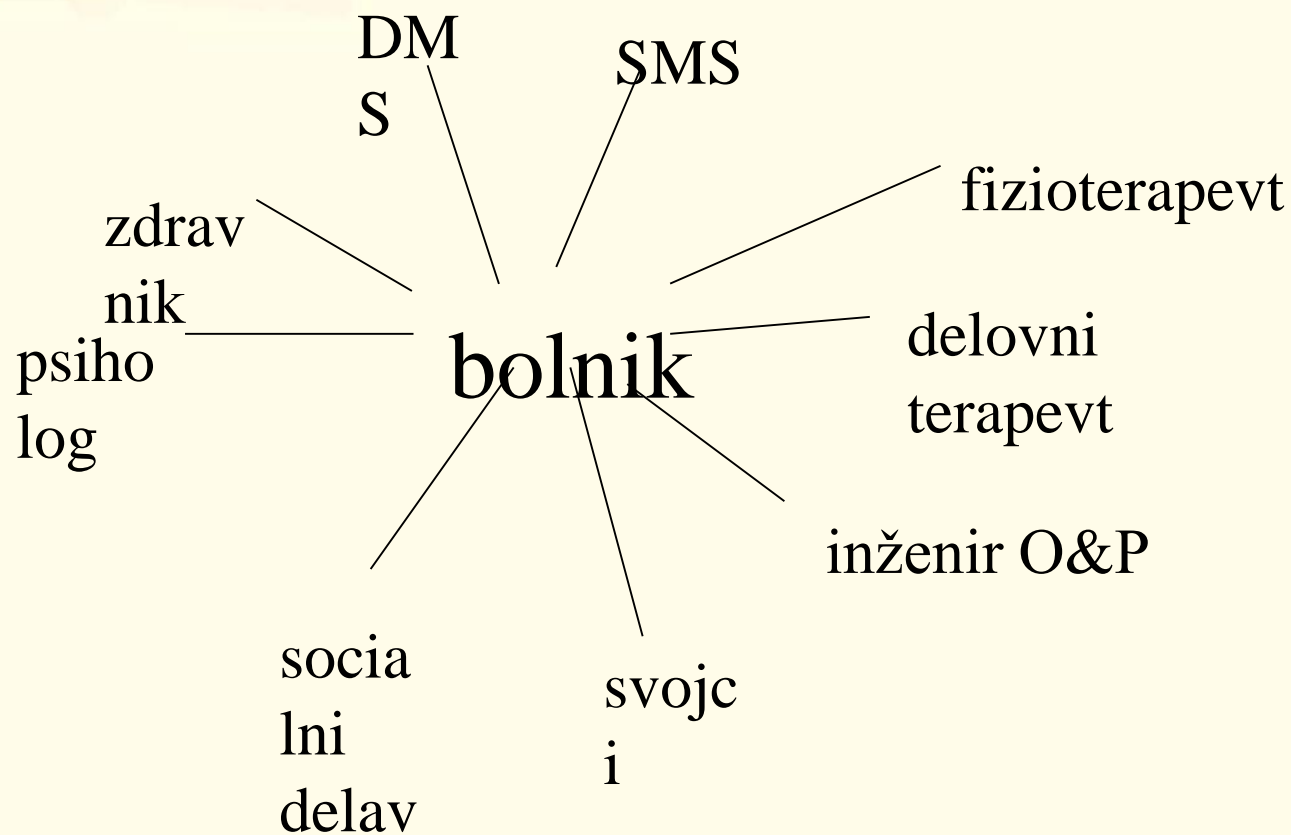

Celostna rehabilitacija

- Sprejem takoj, ko je akutno zdravljenje končano, zdravstveno stanje pa stabilno
- Sposobni morajo biti samostojnega dihanja (2013: 2 izjemi)
- V praksi: dva tedna do več mesecev po nastopu bolezni ali poškodbe

Celostna rehabilitacija

Timska, multidisciplinarna obravnava

Celostna rehabilitacija

- Začetna funkcijska ocena
- Individualno prilagojeni cilji in program
- Izkoriščanje preostalih bolnikovih funkcijskih sposobnosti
- Dodatna pomoč glede na njegove potrebe
- Napredek bolnika → postopno ↑ intenzivnosti in trajanja terapevtskih programov

Celostna rehabilitacija

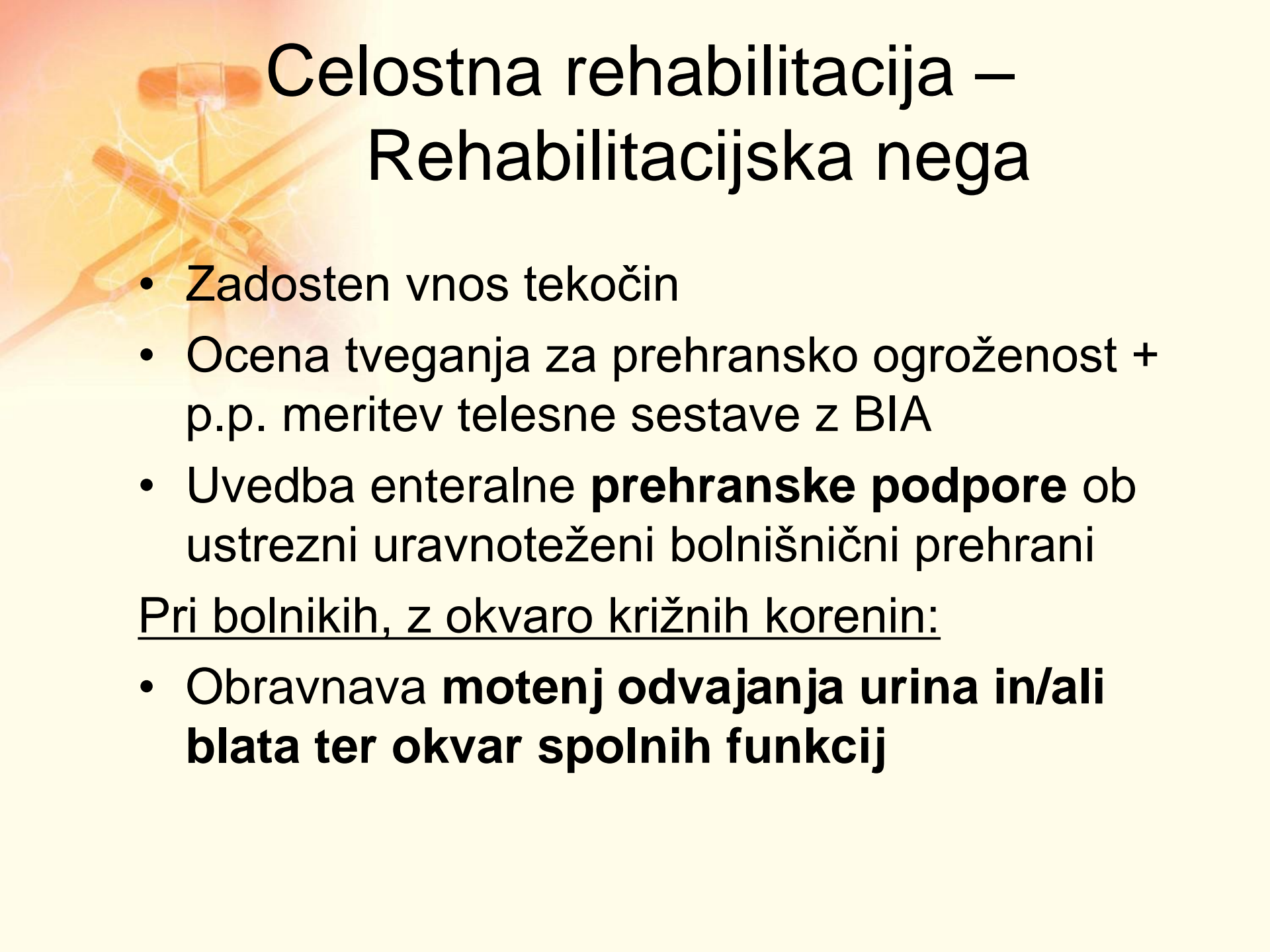
Medikamentno zdravljenje:

- Osnovne bolezni
- Spremljajočih kroničnih bolezni
- Morebitnih zapletov
- (Nevropatske) bolečine

Celostna rehabilitacija – Rehabilitacijska nega

- Preprečevanje in zdravljenje sekundarnih zdravstvenih zapletov, ki nastanejo zaradi dolgotrajnega ležanja:
  - Povijanje sp. udov
  - Nega dihalnih poti (aspiracije, inhalacije)
  - Skrb za kožo
  - Sečni mehur
  - Redno odvajanje blata

Celostna rehabilitacija – Rehabilitacijska nega

- Zadosten vnos tekočin
- Ocena tveganja za prehransko ogroženost + p.p. meritev telesne sestave z BIA
- Uvedba enteralne **prehranske podpore** ob ustrezni uravnoteženi bolnišnični prehrani

Pri bolnikih, z okvaro križnih korenin:

- Obravnava **motenj odvajanja urina in/ali blata ter okvar spolnih funkcij**

Celostna rehabilitacija – fizikalna th

- **Kinezioterapija:**

- Ohranjanje in izboljševanje pasivne gibljivosti sklepov
- Vadba za krepitev mišične moči in vzdržljivosti in izboljšanju splošne kondicije
- Vadba z biološko povratno zanko (biofeedback)

Celostna rehabilitacija – fizikalna th

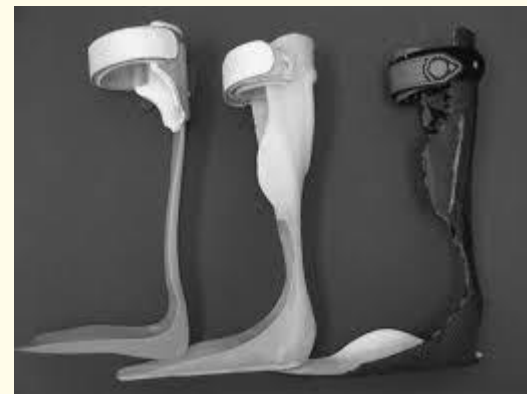
- **Kinezioterapija:**
  - Stoja & hoja
  - Respiratorna fizioterapija
  - Terapevtska hidrogimnastika
  - Površinska protibolečinska električna stimulacija – TENS

Celostna rehabilitacija – fizikalna th

- Testiranje **pripomočka za hojo**
- V sodelovanju z diplomiranim inženirjem ortotike in protetike test ustrezne **ortoze za spodnje ude**, lahko v kombinaciji z ortopedsko obutvijo

Celostna rehabilitacija – delovna terapija

- Učenje osnovnih vsakodnevnih opravil
- Vadba za krepitev zgornjih udov in izboljšanje fine motorike
- Vadbo namenskih aktivnosti na vseh področjih bolnikovega delovanja

Celostna rehabilitacija – delovna terapija

- Testiranje MTP za lažje opravljanje osnovnih vsakodnevnih opravil
- Izdelava drobnih ortotskih pripomočkov oziroma opornic za roko
- Testiranje invalidskega vozička
- Svetovanje pri prilagoditvah domačega okolja

Celostna rehabilitacija – psihološka in socialna obravnava

Psihološka obravnava:

- Mogoče težave na področju čustvovanja (strah, zaskrbljenost) in/ali depresija
- Testiranje kognitivnih funkcij ter podpora in svetovanje

Socialna obravnava:

- Pomoč načrtovanju in urejanju življenja po koncu zdravljenja in rehabilitaciji

Celostna rehabilitacija – ocenjevanje

- Ob začetku in zaključku, pri dolgotrajnejših obravnavah pa tudi vmes
- Ocena bolnikovega funkcijskega stanja
- Uporaba standardiziranih testov in lestvic
- Ocena napredka in izida rehabilitacije

LESTVICA FUNKCIONALNE NEODVISNOSTI – FIM					
OCENE					
7 Popolna neodvisnost (pravočasno, varno)	BREZ POMOČNIKA				
6 Omejena neodvisnost (prilpom ožik.)	POMOČNIK				
Omejena odvisnost					
5 Nadzor					
4 Minimalna pomoč (bolnik = 75%+)					
3 Ziverna pomoč (bolnik = 50%+)					
Popolna odvisnost					
2 Maksimalna pom oč (bolnik = 25%)					
1 Popolna pom oč (bolnik = 0%)					
	Sprejem				Odobut
Datum					
OREBNA NEGA					
A. Hranjenje					
B. Negla obraza, las in rok					
C. Umivanje telesa					
D. Oblačenje zg. dela telesa					
E. Oblačenje sp. dela telesa					
F. Uporaba stranišča					
NADZOR SPINKTROI					
G. Nadzor mehurja					
H. Nadzor črevesa					
PREMEŠCANJE					
I. Postelja, stol, invalidski voziček					
J. Sprežila					
K. Kadi, prha					
PREMKAVJE					
L. Ekipa/invalidski goščak	☐ h	☐ h	☐ h	☐ h	☐ h
	☐ v	☐ v	☐ v	☐ v	☐ v
M. Stopnice					
SPORAZUMEVANJE					
N. Razumevanje	☐ s	☐ s	☐ s	☐ s	☐ s
	☐ v	☐ v	☐ v	☐ v	☐ v
O. Izražanje	☐ g	☐ g	☐ g	☐ g	☐ g
	☐ n	☐ n	☐ n	☐ n	☐ n
SOCIALNI STIKI, SPOZNAVNE SPOSOBNOSTI					
P. Socialni stiki					
Q. Reševanje problemov					
R. Bomin					
SKUPAJ					
Opomba: ne puščajte praznih mest, vnesite oceno 1, če bolnika zaradi tveganja ne morete preveriti					

Izid zdravljenja in rehabilitacije

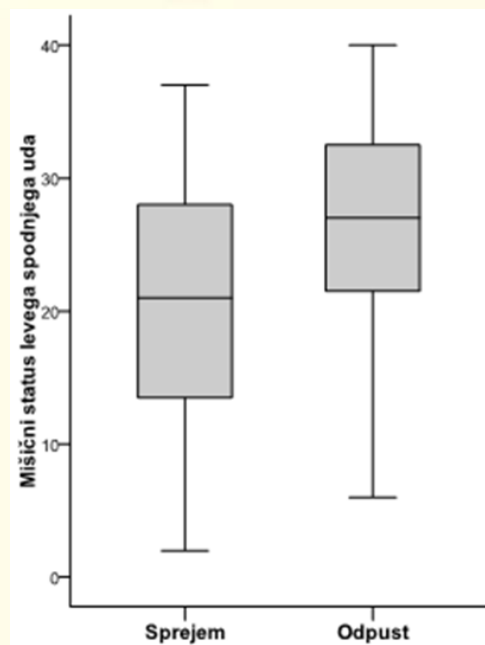
Odvisen od:

- Vzroka
- Obsežnosti okvar
- Pravočasnega ustreznega zdravljenja in rehabilitacije
- Zapletov pri zdravljenju
- Starosti bolnika
- Pridruženih boleznih
- Psiholoških in socialnih dejavnikov

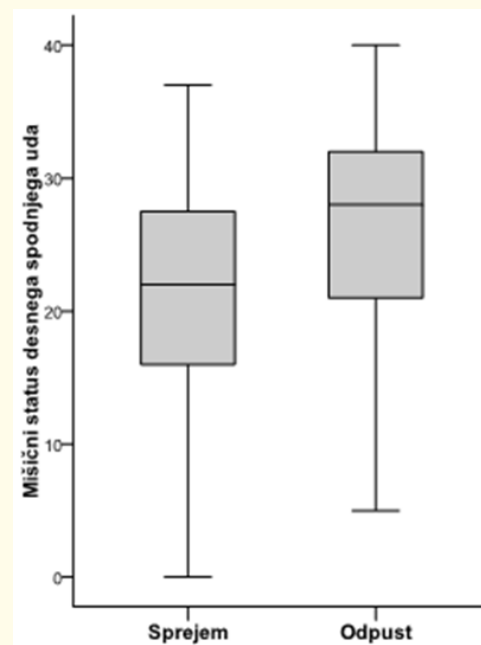
Izid zdravljenja in rehabilitacije¹

Sy GB, N= 45, povp. starost 58 let

- Sprejem: povp. 63 dni od nastopa prvih simptomov (20-210 dni)
- Povprečno trajanje rehabilitacije: 52 dni (mediana 45, 16-156 dni)

$p < 0,001$

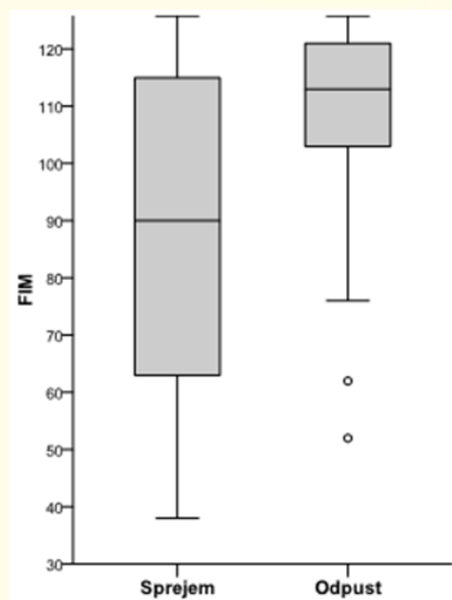

$p < 0,001$

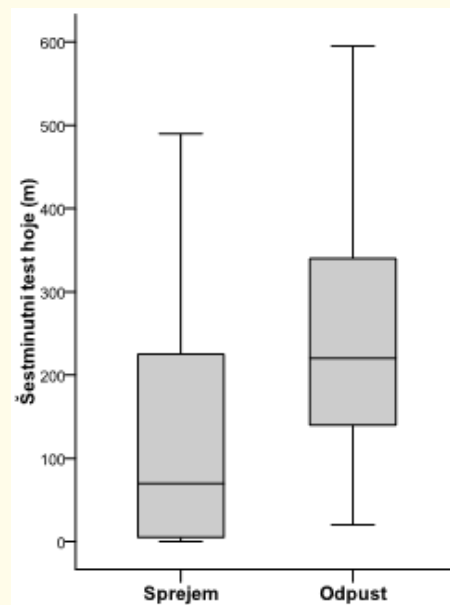
Izid zdravljenja in rehabilitacije

Sy GB, N= 45, starost 58 let

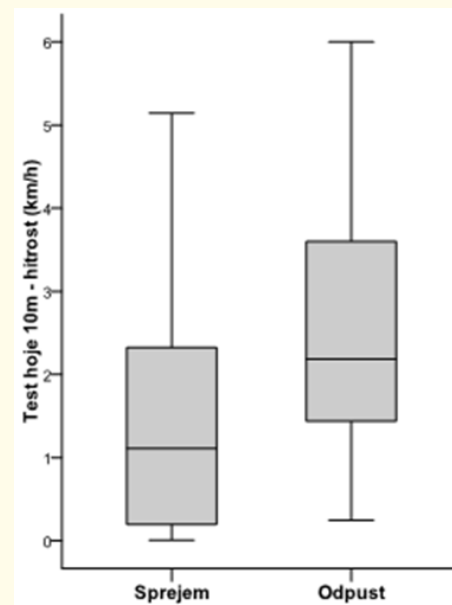
- Sprejem: povp. 63 dni od nastopa prvih simptomov (20-210 dni)
- Povprečno trajanje rehabilitacije: 52 dni (mediana 45, 16-156 dni)

$p < 0,001$

$p < 0,001$

$p < 0,001$

Celostna rehabilitacija – odpust

Trajanje rehabilitacije bolnikov s okvarami PŽ na URI-Soča je odvisno od:

- Vrste poškodb oz. bolezni
- Stopnje okvare in funkcijske prizadetosti
- Napredovanja bolnika in ciljev oz. pričakovanega izida
- 3 tedne do 4 mesece
- 2013: povprečno 28 dni (15 – 80 dni)
- 2015: povprečno 35 dni (18 – 137 dni)

Celostna rehabilitacija – odpust

- Bolnik doseže zastavljene (realne) rehabilitacijske cilje ali
- V naslednjih nekaj tednih/mesecih na nobenem od obravnavanih področij rehabilitacije ni pričakovati bistvenega funkcijskega napredka

Ambulantno spremljanje

- Kontrolni pregled čez cca 4 mesece
- Ocena funkcijskega napredka v domačem okolju
- Možnost ponovni sprejem na oddelek
- Možnost ponovnega sprejema ali na oddelek ali rehabilitacije v ambulantni obliki
- Klinično spremljanje cca 2 leti od nastopa bolezni – dolgotrajne posledice

Vračanje na delo

Bolniki, ki so še v delovnem razmerju

- Kdaj zaključiti BS?
- Pogosto težave pri vračanju na delovno mesto
- Po potrebi napotitev na triažni pregled v **Center za poklicno rehabilitacijo URI-Soča:**
  - Mnenje o sposobnosti za vrnitev na delo ali
  - Priporočilo za napotitev na kompleksno oceno v njihov center

Rehabilitacija na sekundarni ravni

Bolniki, ki ne izpolnjujejo meril za sprejem na URI-Soča

- Napotitev v naravno zdravilišče, nato ambulantno spremljanje ali

- Napotitev v ambulantno specialista FRM

Bolnik s svežo hudo difuzno okvaro perifernega živčevja potrebuje po zaključenem akutnem zdravljenju:

- A. Čim prejšnji sprejem na rehabilitacijo na URI Soča
- B. Rehabilitacijo v naravnem zdravilišču
- C. Fizioterapijo v pristojnem zdravstvenem domu
- D. Počitek v domačem okolju, dokler se stanje spontano ne popravi

Izid rehabilitacije je odvisen od:

- A. Vzroka in obsežnosti okvar
- B. Pravočasnega ustreznega zdravljenja in rehabilitacije
- C. Starosti bolnika in pridruženih bolezni
- D. Psiholoških in socialnih dejavnikov
- E. Vseh naštetih dejavnikov

Bolniki po hujših okvarah PŽ in dolgotrajnem zdravljenju in rehabilitaciji:

- A. Nimajo težav pri vračanju na delo
- B. Potrebujejo po odpustu krajši bolniški dopust, nato se lahko vrnejo na prejšnje delovno mesto
- C. Imajo lahko zaradi posledic bolezni težave pri vračanju na delo
- D. Se, ne glede na izid rehabilitacije, invalidsko upokojijo

Zaključek – okvare PŽ

- Širok spekter okvar
- Bolniki z najtežjimi okvarami potrebujejo čim prej celostno multidisciplinarno individualno prilagojeno rehabilitacijsko obravnavo
- Po zaključku rehabilitacije so lahko prisotne dolgotrajne težave na področju dejavnosti in sodelovanja